

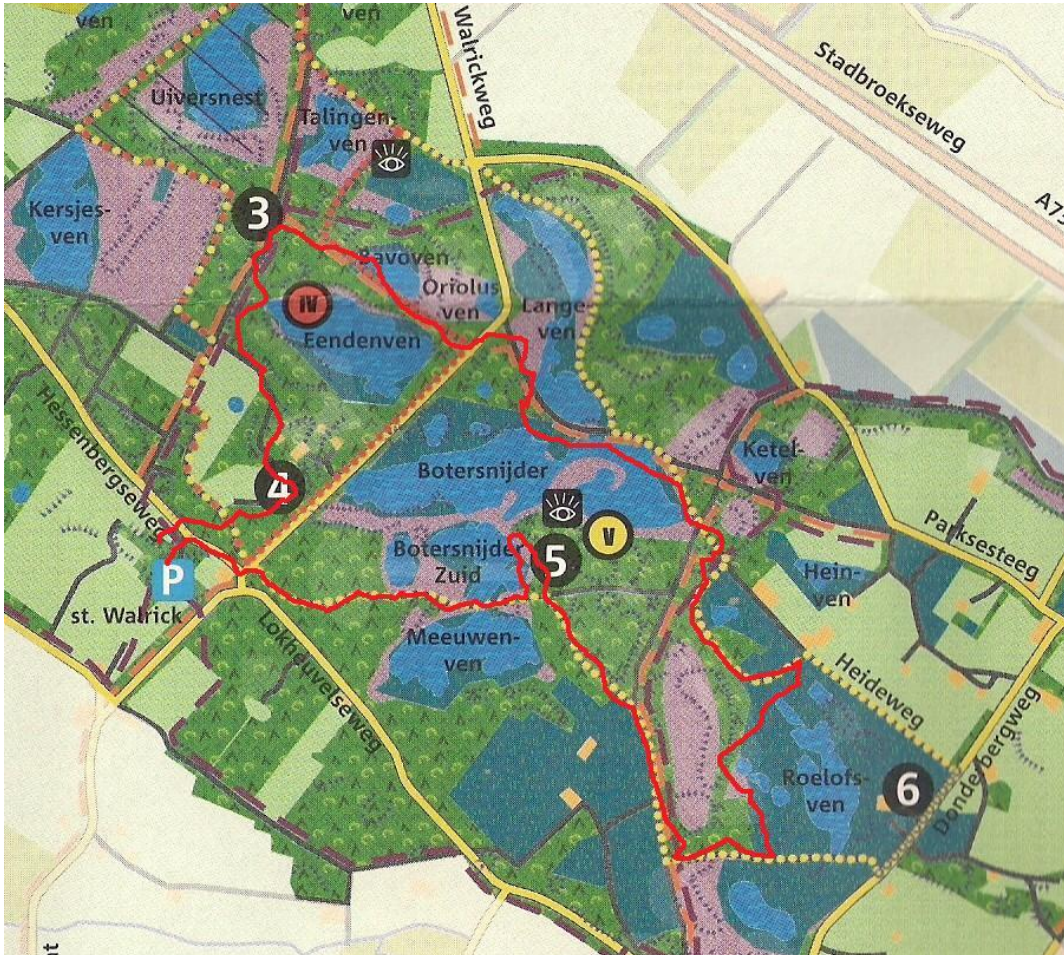
Overasseltse- en Haterse vennen

Deelnemers: Toon Verheijen, Bea van der Pasch, Henk van der Pasch, Louis Geraet, Anny, José van Hal, W. van Hal, Sophia Lenssen, Jan Nillesen, José van Macklenburg, Jeanne Zwart, Henk Voskuilen.

Excursieleider: Jos Leeman. Weer: bewolkt, regen, motregen en opklaringen wisselden elkaar af. Temperatuur: 16°C. Duur: 9.30-13.00 uur. Verslag: Jan Nillesen.

Met Jos Leeman trokken we door de glooiende rivierduinen. [Rode route]. Ook al liggen de rivieren Waal en Maas nu kilometers van de vennen vandaan, zij zijn de makers van dit landschap Na de laatst ijstijd, zo'n 10.000 jaar geleden, was Nederland een poolwoestijn. Zand uit de bedding van de Maas werd hier door de heersende zuidwestenwind tot hoge duinen opgeblazen. De Waal had daaronder al een laag klei afgezet, dat samengedrukt werd tot een ondoorlatende leemlaag. [Laag van Wychen]. Daarboven bleef het regenwater staan in de vorm van vennen.

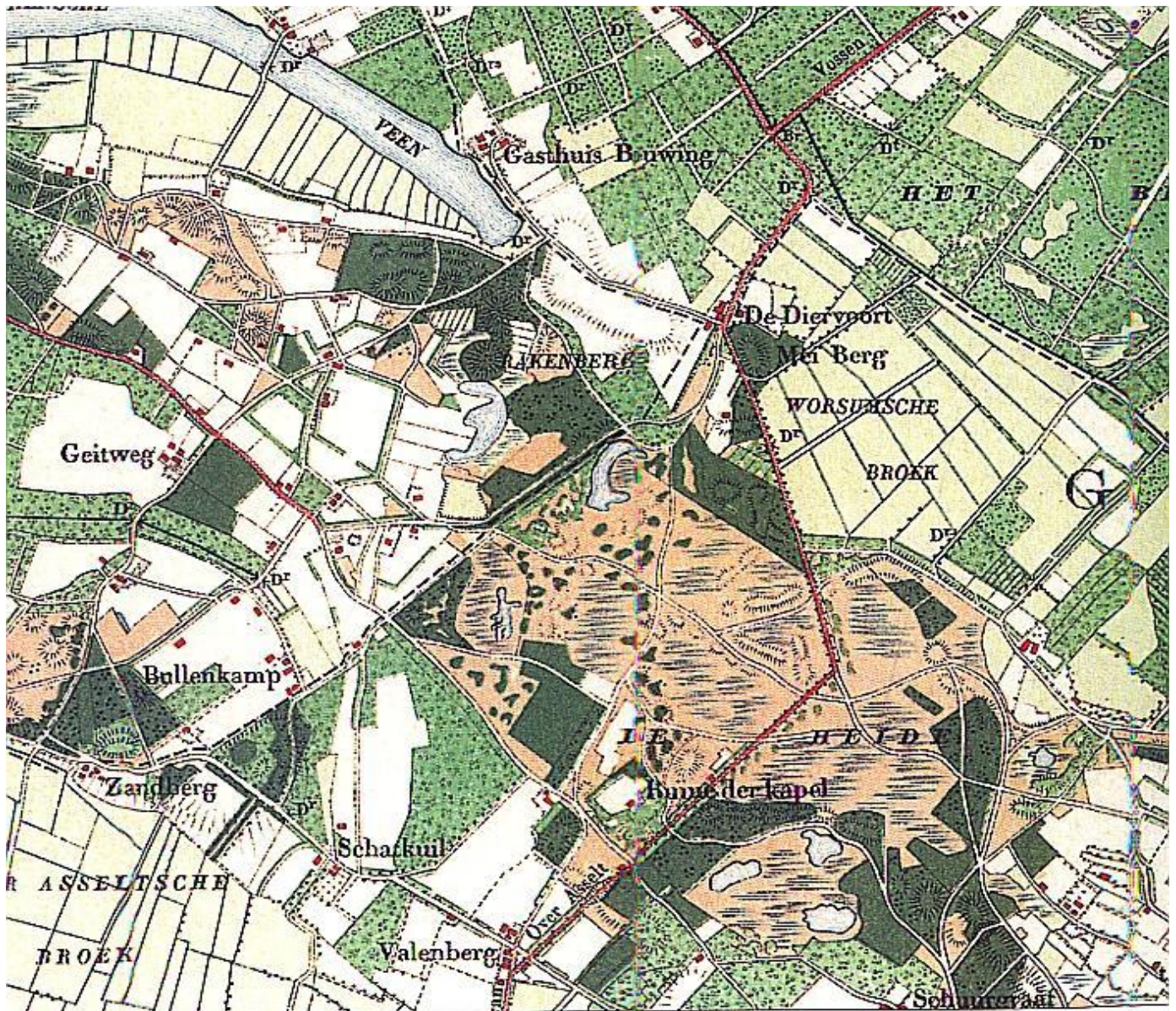

Overasseltse duinen in 1907

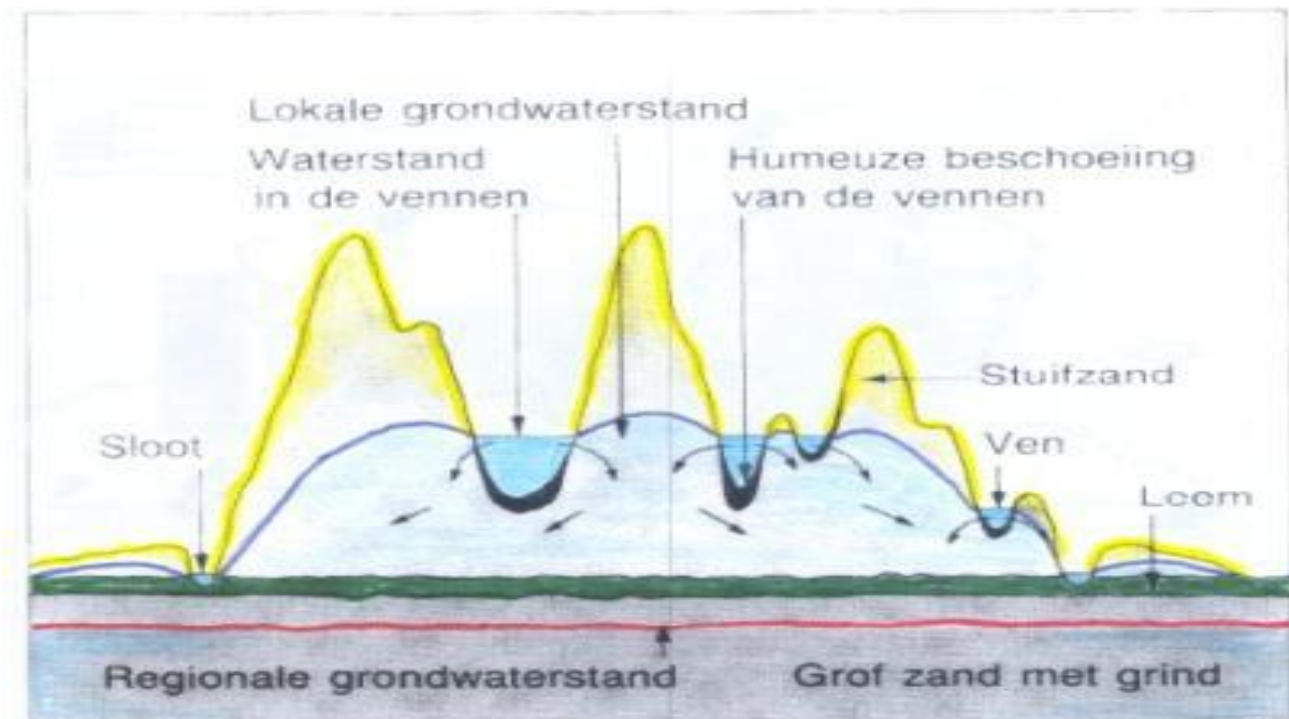
Jos Leeman vertelt:

Het Vennengebied bestond vroeger uit een mozaïek van heide, droge grazige vegetaties, vennen en veentjes, met langs de randen van het gebied bouwland, grasland en lokaal bos. In het begin van de vorige eeuw werd een groot deel van het gebied ontwaterd, gevolgd door grootschalige bebossing met Grove den en de ontginning van natte heide en vennen naar intensief gebruikt grasland. In de zestiger jaren werd het gebied eigendom van Staatsbosbeheer waarna is gestart met het herstel van ven- en heidemilieus, onder andere door het dempen en verondiepen van sloten en greppels, plaatsen van stuwen en het kappen van naaldbos. Dit herstelbeheer heeft ertoe geleid dat het Vennengebied zowel floristisch als faunistisch (vooral reptielen, amfibieën en insecten) zeer waardevol is. Ondanks de huidige kwaliteiten is er nog steeds sprake van een aantal knelpunten, vooral als het gaat

om verdroging, verrijking en versnippering. Verdroging wordt enerzijds veroorzaakt door de landbouwkundige ontwatering in met name de randgebieden. Anderzijds vindt verdroging plaats door de nog steeds grote oppervlakte naaldbos, waardoor ten opzichte van vegetaties als heide een versterkte verdamping en aanwezigheid van (teveel) bos leidt daarnaast tot verrijking van de aangrenzende heide- en venmilieu door de versterkte toevoer van voedingsstoffen door blad- en naaldval. Verder beperkt de aanwezigheid van bos tussen de verschillende vennen de migratiemogelijkheden voor de fauna (met name reptielen en amfibieën). Om de eerder genoemde knelpunten te verminderen wordt bos gefaseerd omgevormd naar heide. De omvorming van bos naar heide heeft vooral betrekking op de zones tussen de laaggelegen natte heide/venranden tot aan het bovenste deel van de omringende stuifzandruggen (locale waterscheiding). Met deze omvorming op met name de hellingen wordt een verminderde verdamping en een vergroting van de infiltratie bereikt (een grotere lokale grondwatervoorraad in de stuifzandruggen en van daaruit een groter aandeel ondergronds afstromend water naar de lager gelegen vennen en natte heide).

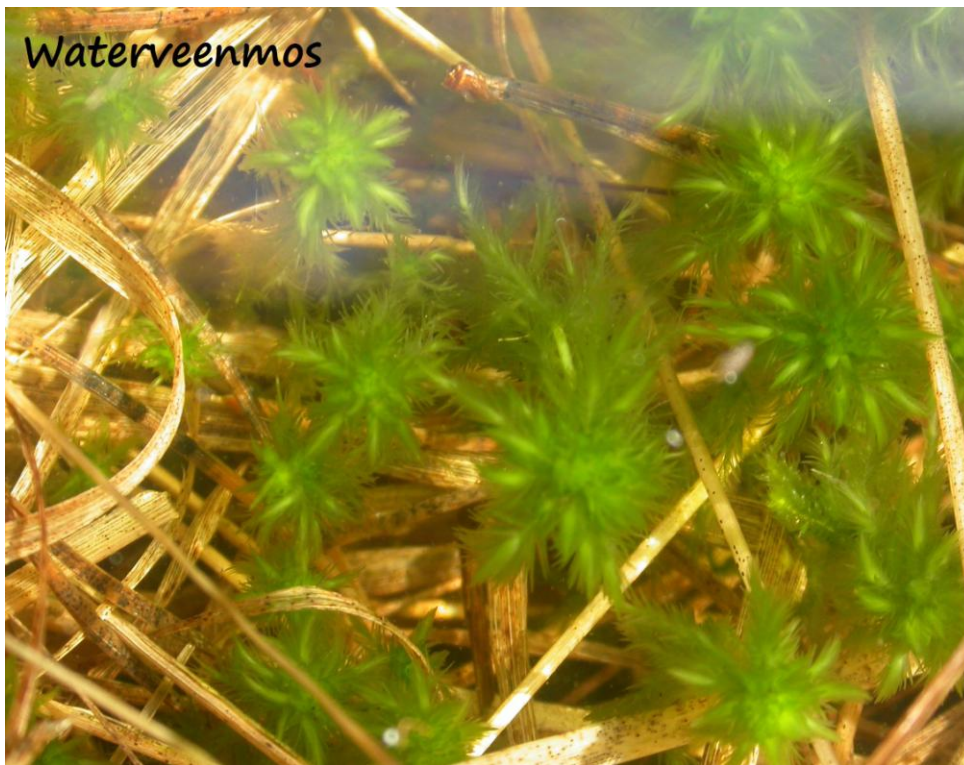
Hydrologie van het terrein

De waterhuishouding van de Hatertse vennen wordt bepaald door de bijzondere geologische opbouw van de bodem. De normale [regionale] grondwaterspiegel correspondeert met de waterstanden in het Maas-Waalkanaal en de Maas en ligt onder de leemlaag. Daarboven hebben we te maken met een plaatselijke grondwaterspiegel die enkel aangevuld wordt met regenwater. Bij hoge waterstanden kan deze tijdelijk samenvallen met de waterstanden in sommige vennen. Men moet deze plaatselijke grondwaterspiegel eigenlijk zien als een op de leemlaag liggende waterbel. Een derde niveau wordt gevormd door het water in de vennen zelf, die ook enkel met regenwater worden gevoed. Afhankelijk van de doorlatendheid van de bodem kan het waterpeil per ven verschillen. Door de voren genoemde waterbel kan het ook voorkomen dat het waterpeil in de centraal gelegen vennen soms wel 1 meter hoger is dan die aan de rand gelegen vennen.

Jos brengt ons naar bijzondere gradiënt situaties aan het Botersnijdersven waar de flora de bijzondere hydrologische situatie weerspiegelt.

In het ven de Waterveenmosassociatie. Het water is sterk zuur, zeer voedselarm en door humuszuren bruin gekleurd; de bodem eronder is bedekt met een laag veenmodder.

Jos toonde ons het Waterveenmos. In NJN jargon ook wel de “de verzopen hond” genoemd. Die treffende gelijkenis bleek toen het plantje uit het water werd gevist. Waterveenmos vormt drijvende matten in zeer zure vennen. Het levert een grote bijdrage aan de verlanding.

In de slenken Rood veenmos.

Aan de oever een mozaïek van de bultvormige Associatie van Gewone dophei met in de slenken de Associatie van Snavelbies en Veenmos. Op de plaatsen waar Gewone dophei domineert bestaat de bodem uit zure zandgrond dat nu doornat is en 's zomers oppervlakkig uitdroogt. De bodem heeft een hoog gehalte aan organische stof.

Beenbreek in de randzone van de “Botersnijder”

Beenbreek (*Narthecium ossifragum*) is kenmerkend voor de overgangszone tussen natte heide en hoogveen, die onder invloed staat van oppervlakkig, zijwaarts bewegend water. Dankzij mycorrhiza (schimmels die in symbiose leven op de wortels van diverse gewassen) is zij onder voedselarme omstandigheden in staat de weinige voedingsstoffen efficiënt op te nemen. Lange tijd dacht men dat Beenbreek botbreuken bij het vee (met name schapen) veroorzaakte. De meest waarschijnlijke verklaring is echter dat deze plant uitsluitend groeit op zure bodems, waar niet of nauwelijks kalk in zit en die kalk is nodig voor een gezond skelet. Beenbreek staat op de 'Rode lijst' (bedreigd)

Pinus rigida - Pekden, Stijve den, Doornden

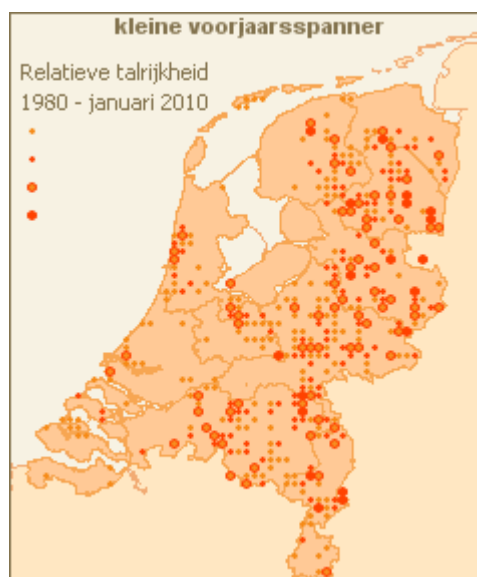
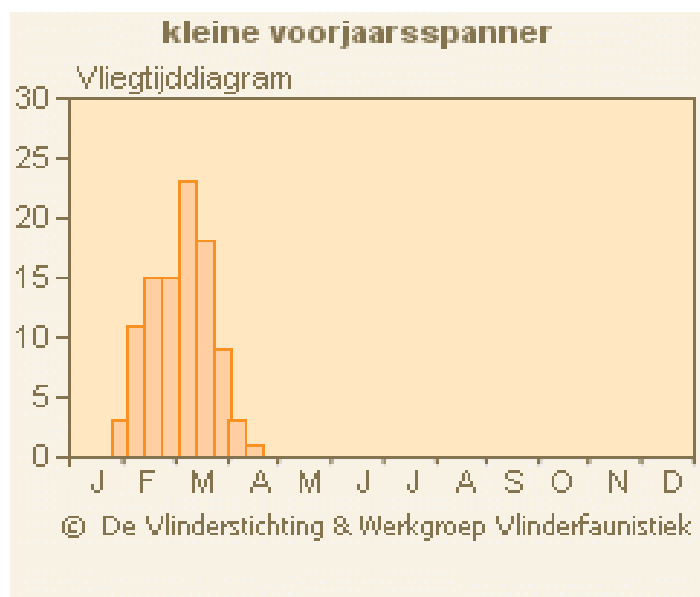
Stamlot: Stam sterk spruitend: een aanpassing aan bosbrand. Wanneer de hele kroon is verbrand, loopt de boom toch weer uit. We zagen nog 1 Pekden staan. De boom is een echte pionier en aangepast aan zeer schrale omstandigheden. Kegelschubben gestekeld. Komt uit Oostelijk Noord-Amerika.

De kleine voorjaarsspanner.

De Kleine voorjaarsspanner. is heel variabel in kleur en vorm, een gewone soort op de zandgronden in het binnenland met ude volgroeide eikenbossen en struwelen met oude eiken. De mannetjes van de Kleine voorjaarsspanner vliegen vanaf begin januari; de vrouwtjes kunnen niet vliegen.

Waardplant: Eik. **Vliegtijd en gedrag:** begin januari-half april in één generatie. Soms verschijnen de eerste vlinders iets later, dit is afhankelijk van de reeks milde nachten in januari. De mannetjes rusten overdag soms op boomstammen, maar zitten meestal verscholen achter de schors of in bastspelen; ze laten zich gemakkelijk opjagen en gaan dan enkele meters verderop weer zitten. De vrouwtjes worden regelmatig 's morgens vroeg onder aan boomstammen gevonden. De mannetjes beginnen vrij snel na het donker worden te vliegen en komen soms in grote aantallen op licht

Levenscyclus Rups: april-juni. De soort overwintert als pop in de grond.

HET EFFECT VAN BEBOSSING VAN HET VENNENGEBIED

De waterhuishouding werd in het verleden in grote mate bepaald door korte verblijfskwel vanuit de omringende heuvels. Dit inzichtigingsgebied is de motor van het hydrologische systeem. Het water treedt 20 jaar na inzijging uit in de vennen.

De aanplant van bossen op de heidebegroeiing heeft een verdrogend effect.

Door de kroonlaag wordt 30 % van de neerslag weggevangen. De strooisellaag laat nauwelijks water door en de daaronder gelegen wortels nemen het water dat door de strooisellaag als een spons wordt vastgehouden op. Een grote boom kan per dag bij onbeperkte watertoevoer 300 liter water verdampen.

Strooisellaag, stuifmeel en de kokmeeuw [2000 paar] veroorzaakten eutrofiëring. Ook beschaduwning had een negatief effect op de bijzondere hoogveenvegetaties.

Het beleid van SBB heeft goede resultaten opgeleverd. Er is een gedeeltelijk herstel opgetreden van een aantal vencomplexen. De in het verleden intensieve ontsluiting van het gebied, noodzakelijk voor toegangswegen voor brandweer is teruggebracht.

Van de 300 ha bos is nu 30 ha opgeruimd. Dat gaat niet altijd gepaard met instemming van het publiek. Voorlichting blijft daarom noodzakelijk. Als concessie werd een rij Weymouthdennen bij het Botersnijdersven gespaard.. De Weymouthbomen die onder druk van de publieke opinie zijn blijven staan bij het Botersnijdersven betreuren enkele sterfgevallen door de Blaasroest. De Nederlandse bosbouwers denken al lang niet meer aan de Weymouthden. Ze hebben hem betreurd en betreuren hem nog om zijn snelle groei, om zijn grote afmetingen, zijn mooie uiterlijk, zijn bodemverbeterend vermogen. Maar hij wordt onfeilbaar gedood door de roest.

Bomen	Mossen	Lichenen (Korstmossen)
Grove den Zwarte den Japanse larix Douglas Pekden Weymouthden	Waterveenmos Rood veenmos Gaffeltandmos Heideklauwtjesmos Grijs kronkelsteeltje Gewoon dikkopmos Gewoon haakmos Ruig haarmos Groot laddermos Gewoon haarmos Gewone haarmuts Gewoon sterrenmos Gewoon haarmuts Gewoon klauwtjesmos	Gevorkt heidestaartje Smal bekermos

Dank je wel Jos, voor de prachtige excursie.